

IDEOLOGIA NEO-LIBERALĂ ȘI LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ

Asist. univ. dr. Răzvan BRUDIU

*Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea "1 Decembrie 1918" din
Alba Iulia, Romania / razvanbrudiu@yahoo.com*

Abstract: Neo-Liberal Ideology and Freedom of Conscience

The first part of the paper focuses on the topic of the geographical-demographical movement of Christians at a global level. The aim is to present a few analyses and statistics on aspects related to the decrease of the number Christians on the European continent or to the fact that Christians lose ground to other religious movements. A series of analyses conducted by researchers demonstrate the fact that there is a movement of religions from one area to another, from one continent to another, movements caused, in general, by the effect of globalisation. Despite all this, even if these configurations, hypotheses or theories will not prove out completely, there are still some signals that draw attention or refer to a geographical *change* of the centre of gravity of Christianity in Europe, towards the African continent. The second part analyses the issue of *Human Rights*, which were initially some natural rights, with universal valences. Nevertheless, in time, the respective rights developed and ended up including also the *new generations* of rights, such as: social, economic and collective demands, belonging to the political area and too little to the natural area, culminating in some ecological *rights*, children rights, animal rights or rights of *sexual minorities*. The danger of perverting the concept of Human Rights appears through the insinuation of the false conscience, actually the perverted conscience, by renouncing any act of conscience, in the very name of *the freedom of conscience*. The end of the study puts forward some suggestions for the social doctrine of the Church, which global economy should take into consideration, namely: the principles of social justice in a state, but also between the states, the option for the poor, who should be offered the context and the opportunity to survive in a global economy, and, last but not least, promoting some exigencies that should bring a common good at an international level.

Keywords: unity, neoliberalism, demographic movement, Christianity, economy, *Human Rights*, World Council of Churches.

Prolegomena

Unitatea Bisericii, a comunității umane precum și a întregii creații sunt legate între ele. Iisus Hristos ne cheamă să trăim în dreptate și pace, îndemnându-ne să lucrăm împreună pentru îndeplinirea acestora în lume. În acest sens, observăm faptul că planul lui Dumnezeu, care ni s-a făcut cunoscut prin Hristos, este cel menționat de către Sfântul Apostol Pavel, care zice: „Făcându-ne cunoscută taina voii Sale, după buna Lui socotință, astfel cum hotărâse în Sine mai înainte, spre economia plinirii vremurilor, ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ – toate într-o El” (Efes. 1:9-10). Unitatea Bisericii este aceea de a preînchipui unitatea omenirii și a tuturor creaturilor, ca o comunitate universală în diversitatea sa. Însă, din păcate, în societatea actuală, conflictele sunt antrenate de gândirea oamenilor, care se bazează pe opoziția dintre „noi” și „ei”, dintre cei puternici și cei slabi, dintre cei bogați și cei săraci. Căutarea unei unități vizibile a Bisericii include – vorbind într-un sens larg al termenului – angajamentul de a răspunde nevoilor celor săraci, a celor mai puțin privilegiați, a victimelor și a celor exploatați¹.

Pe parcursul timpului au existat idei diametral opuse în rândul reprezentanților din zona dialogului ecumenic referitor la importanța și locul creștinismului: o parte dintre aceștia au considerat că prioritară este evanghelizarea societății actuale, în timp ce o altă parte au susținut construirea unei noi ordini internaționale de pace și dreptate și, spre final, avea să apară și viziunea care dezvoltă reînnoirea unității Bisericii². În cadrul fiecărei Sfinte Liturghii, mărturisim faptul că Biserica are patru însușiri speciale, aceasta fiind: Una, Sfântă, Catholică și Apostolică. Prima dintre ele se referă la faptul că Biserica este unică, pentru că ea a fost zidită de către Mântuitorul Hristos: „Pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16:18), iar această unitate a Bisericii se realizează, pe de-o parte, prin unitatea dogmatică, liturgică și

1 Olav Fykse TVEIT, "Walking Together, Serving Justice and Peace", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd, p. 6.

2 Konrad RAISER, "The Way of Ecumenism, Gratitude and Commitment", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches..., p. 37.

canonică a comunităților bisericești locale, iar, pe de altă parte, prin conducerea sinodală supremă și unică, adică prin Sinodul Ecumenic³.

În viziunea unui teolog contemporan, unitatea Bisericii nu este doar un articol pe care îl mărturisim în Simbolul de Credință, această însușire fiind manifestată vizibil în Biserica locală sub forma comunității euharistice, condusă de episcop cu preoții și diaconii săi. Împărțirea actuală a creștinilor reprezintă o disensiune care împiedică mărturia comună. Unitatea deplină se va realiza atunci când Hristos apare în toată Slava Sa. Această unitate este criteriul și norma Bisericii de azi. Ea se adună în numele Celui care este în același timp Iisus din Nazaret și Cuvântul lui Dumnezeu veșnic, dând astfel mărturie despre continuitatea existență între Înomenirea lui Iisus-Emanuel și răscumpărarea săvârșită de El pentru toți, odată pentru totdeauna⁴.

1. Religia creștină și posibilitatea unei mișcări geografico-demografice a creștinismului în lume

În ultima perioadă se vorbește tot mai mult despre faptul că religia creștină este în scădere sau pierde teren pe continentul european în fața altor mișcări sau organizații religioase. O serie de analize ale unor cercetători identifică și evidențiază faptul că există o mișcare a religiilor dintr-o zonă în alta, de pe un continent pe altul, mișcări cauzate de efectul globalizării. Unii dintre cercetători susțin faptul că Europa ar putea deveni un front de luptă al islamului, situație în care soluția pașnică pentru rezolvarea conflictului ar fi reprezentată de integrarea musulmanilor care trăiesc pe teritoriul european în societatea occidentală. Alți cercetători, mai sceptici, dezvoltă o ipoteză conform căreia acest continent european, cu profunde rădăcini iudeo-creștine, se va transforma în doar câteva decenii într-o zonă în care religia musulmană va deveni majoritară, iar numele Europa va deveni Eurabia. Datele de la care se pleacă în această analiză sunt diminuarea sporului demografic al populației europene și

3 George REMETE, *Dogmatica Ortodoxă*, Ediția a V-a, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012, p. 296-297.

4 Lucian D. COLDĂ, „Ecclesia misionis: Continuitatea și echilibrul dintre Întruparea în istorie (timp și spațiu) a Fiului lui Dumnezeu și Răscumpărarea săvârșită de Acesta o singură dată pentru totdeauna (eternitate) pentru toți”, în ΛΟΓΟΣ. *Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi (Ioan 1, 14)*, nr. 1/anul I: „Mărturisirea credinței în contextul secularizării radicale”, supliment al revistei „Altarul Reîntregirii”, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007, p. 93.

creșterea continuă a diasporei musulmane. Cu toate acestea, chiar dacă aceste configurări, ipoteze, teorii sau calcule nu se vor adevăra în totalitate, totuși există anumite semnale care atrag atenția sau vorbesc despre un „schimb” geografic al centrului de gravitate al creștinismului din Europa spre continentul african. În acest sens, menționăm un studiu din anul 2004, realizat de către Todd M. Johnson și Sun Young Chung, care a urmărit centrul de greutate al creștinismului, începând din perioada apostolică și până în prezent, cu o proiecție a repartiției geografice și a mișcării populației creștine până în anul 2100.

Respectivii cercetători au înregistrat evoluția centrului geografic al vieții creștine, afirmând faptul că, în anul 33 d.Hr., inima comunității a fost în Ierusalim, iar pentru primul mileniu a rămas Orientul Apropiat (adică partea de vest a continentului asiatic). Continuând cu anul 1000, centrul statistic al populației creștine a traversat Bosforul în Europa de sud-est. În următorii 900 de ani, prin creșterea populației în Europa, prin expansiunea colonială a imperiilor europene și prin eforturile misionare la nivel mondial ale Bisericilor și misiunilor europene și nord-americane, centrul creștinismului s-a mutat pe continentul european. La începutul secolului al XX-lea, centrul de greutate a început să se deplaseze constant spre sud, ajungând pe coasta Africii Occidentale – în jurul anului 1960 –, după care a trecut cursul sud-estic al continentului african, menținându-se până în zilele noastre⁵. Cei doi cercetători menționați mai sus preconizează faptul că, până în anul 2100, inima geografică a creștinismului va fi localizată undeva în nordul Nigeriei.

În același sens vin și opiniile cercetătorului David Barrett, în „World Christian Encyclopedia”, care configurează o serie de date statistice cu privire la numărul creștinilor de pe glob, începând cu anul 1990, când în lume erau aproximativ un miliard de creștini, dintre care mai mult de 40% erau prezenți în Europa și America de Nord, puțin peste 15% fiind pe continentul african. Autorul, în urma cercetării întreprinse, susține că, în anul 2025, vor exista aproximativ 2,6 miliarde de creștini, cu aproximativ 33% (o treime) în Europa și America de Nord și 25% (un sfert) în Africa. Dacă aceste tendințe vor rămâne „în picioare”, Barrett afirmă că, până în anul 2050, vor exista aproximativ trei miliarde de creștini în lume

⁵ Todd M. JOHNSON / Sun Young CHUNG, „Tracking Global Christianity's Statistical Centre of Gravity, AD 33-AD 2100”, *International Review of Mission*, 93:369, April 2004, p. 166-181.

și mai mult de jumătate dintre aceștia vor trăi în Africa⁶. După continentul african, cei mai mulți dintre creștini vor fi situați în America Latină și Caraibe, apoi în Asia și, în cele din urmă, în Europa și America de Nord.

Trebuie să stabilim de la început faptul că tendințele demografice nu explică totul despre conținutul și aspectele religiei creștine, totuși aceste statistici sugerează factori importanți care vor provoca Mișcarea Ecumenică și dialogul dintre religii în următorii ani. În mod literal și figurativ, harta creștinismului și viața Bisericilor Creștine vor fi „redesenate” semnificativ⁷.

După cercetările și statisticile expuse anterior, dorim să analizăm care ar fi cauzele și problemele ce ar putea duce la o asemenea situație de nedorit pentru noi, creștinii europeni. Astfel, așa-ziii profeți din zilele noastre intenționează să Îl trimită „la moarte” pe Dumnezeu, fiind perceput de către aceștia ca un concurent. Omul recent Îl resimte pe Dumnezeu ca fiind un dușman al libertății sale, potrivit ideologiilor prezente în ultimele decenii. Teologiile predestinării precum și disputele occidentale asupra libertății și a harului au creat terenul de unde s-a născut ateismul modern. Procesul intentat lui Dumnezeu de ateismul modern nu face altceva decât să reducă istoria și destinul fiecărei persoane la un joc de marionete, astfel încât, în ecuația respectivă, Dumnezeu este Cel care apare ca fiind singurul și Cel mai mare vinovat de existența răului din lume⁸.

Mergând mai departe pe firul aceleiași idei, observăm faptul că, în întreaga lume, există amenințarea unei noi îndoieli universale pe care filosofii, dar și teologii o denumesc ca fiind nihilismul. Dacă în trecut oamenii se îndoiau de existența lui Dumnezeu, aceștia, totuși, aveau un set de valori la care se raportau, chiar dacă nu credeau în Dumnezeu, ci în „altceva”: în educație, într-un sistem politic, în artă etc. Constatăm faptul că, permanent, a existat un cadru în care omul putea să-și trăiască viața ca structură socială și cu un oarecare sens, chiar dacă nu exista certitudinea sensului final, adică Dumnezeu. În societatea actuală, însă, se pare că, din ce în ce mai

6 David B. BARRET / George T. KURIAN / Todd M. JOHNSON, eds., *World Christian Encyclopedia, A comparative survey of churches and religious in the modern world*, 2nd ed., New York: Oxford University Press, 2001, p. 12-25.

7 Samuel KOBIA, „Ecumenism in the 21st Century”, in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches..., p. 23.

8 Olivier CLÉMENT, *Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate – Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I*, trad. Mihai Maci, Sibiu, Editura Deisis, 1997, p. 101.

mult, alternativele par a fi doar două: Dumnezeu sau nihilismul, exprimat în limba engleză prin expresia „nothing at all”, adică „absolut nimic”⁹.

Însă, cu toate acestea, teoria nihilistă nu este și nici nu poate fi propusă de către cineva ca fiind un fenomen absolut, deoarece, chiar dacă ar reuși să realizeze acest lucru, de fapt nu realizează și nu propune nimic. În viziunea unui teolog contemporan, acest fenomen nu înseamnă negarea tuturor valorilor, ci răsturnarea sau re-valorizarea celor perimate, tocmai pentru a veni și a propune alte valori. În realitate, însă, nihilității n-au fost mari diabolici sau păcătoși, ci mari revoltați. Autorul face o remarcă pertinentă între cele două categorii, evidențiind faptul că marii revoltați nu sunt marii diabolici, căci diferența dintre ei este exact diferența dintre Nietzsche și Hitler, Camus și Lenin sau Cioran și Stalin. În continuarea discursului său, autorul menționează că este foarte adevărat și nimeni nu tăgăduiește faptul că primii au fost mari revoltați, mari disperați și mai chinuți în societatea în care au trăit, dar care, totuși, n-au omorât și perșecutat oameni, pe când cei din a doua categorie au trecut la fapte, adică la persecuții și crime odioase. În concluzie, diferența este imensă și poate proba faptul că nihilismul, ca filosofie, nu poate fi o negație absolută, ci reprezintă, fără doar și poate, o revoltă și o provocare¹⁰.

Remarcăm faptul că societatea prezentă dezvoltă ideea unei interpretări a Evangheliei doar pe orizontală, fiind preocupată exclusiv de relațiile interumane, pierzând interpretarea pe verticală a acesteia, respectiv acțiunea mântuitoare a lui Dumnezeu în viața oamenilor și lucrarea oamenilor în viața lui Dumnezeu. Un creștinism care își pierde dimensiunea verticală își pierde esența, adică „sarea”, și, astfel, devine insipid și, până la urmă, inutil pentru lume. Însă, cu toate acestea, și un creștinism care ar folosi preocuparea pe verticală, doar ca mijloc de a scăpa de responsabilitatea sa pentru viața obișnuită a omului, devine, în cele din urmă, o negare a Întrupării, respectiv a iubirii lui Dumnezeu pentru lumea răscumpărată de către Iisus Hristos. Prin urmare, atuul credinței creștine este acela că îl are pe om ca persoană în centrul atenției, deoarece omul este considerat ca fiind coroana creației divine. Acest lucru demonstrează faptul că persoana, la rândul ei, se centrează și are ca model suprem viața

9 Eugene Carson BLAKE, „Is It Still a Movement”, in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches..., p. 96.

10 George REMETE, „Credința”, în *Ființa și credința*, București, Editura Paideia, 2016, p. 565-566.

și lucrarea Persoanelor Sfintei Treimi. Nu putem vorbi despre Hristos ca o Persoană a Treimii, care S-a înomenit ca om pentru întreaga lume, fără a vorbi despre El ca Dumnezeu-Omul¹¹.

În cadrul vieții spirituale, omul, ca persoană eclesială, trăiește un mare paradox. Pe de-o parte, primește pe Sfântul Duh, prin harul sălășluit în om, iar, pe de altă parte, omul se oferă și el, la rândul său, cu toată ființa și puterea sa, lui Dumnezeu. În spiritualitatea ortodoxă este prezentă această dublă mișcare: a omului către Dumnezeu și invers. În același mod, putem spune faptul că, și la nivel trinitar, Fiul primește Duhul pe care-L odihnește și Îl dă Tatălui prin strălucirea Duhului din El. Paradoxul principiului primitiv și dăruitor ne situează în comuniune atât cu Dumnezeu, cât și cu semenii. Acest lucru îl putem trăi la intensitate maximă doar în Biserică, deoarece este mediul plinar în care are loc schimbul de daruri¹². Astfel, în Biserică, Duhul vine trimis de Hristos, care este Izvorul Darului, iar noi, în același timp, Îi aducem darurile noastre, fie în cadrul Sfintei Liturghii, fie prin toate aspectele care țin și fac referire la sfințenia vieții noastre. Trebuie să amintim faptul că problemele din societatea actuală depind de relevanța mărturiei creștine în lume, iar acest lucru poate fi ușor ilustrat prin nedreptățile sociale la nivel global: foamete, ritmul lent de dezvoltare ale unor țări, războaie și tensiunea tot mai ridicată dintre țările cu un trai de viață foarte dezvoltat și cele care trăiesc în condiții de sărăcie.

Proclamarea unității și solidarității umane este dată de către Mântuitorul Iisus Hristos prin manifestarea iubirii Sale pentru întreaga lume. El moare pentru toți și inaugurează, prin moartea și Învierea Sa, noua umanitate, fiind considerat al doilea sau noul Adam. Când se spune că Dumnezeu face toate lucrurile noi, aceasta înseamnă, mai presus de toate, faptul că, prin Hristos, Dumnezeu re-crează omenirea ca o familie unită sub stăpânirea Sa. Omenirea este una nu în sine sau din cauza propriului ei merit sau calități, ci datorită manifestării iubirii lui Dumnezeu ca acțiune salvatoare. Omenirea este una datorită chemării sale comune, iar dimensiunea verticală a unității sale determină dimensiunea orizontală¹³.

11 Willem A. Visser'tHooft, "Mandate of the Ecumenical Movement", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches..., p. 111-112.

12 Mihai HIMCINSCHI, *Doctrina trinitară ca fundament misionar. Relația Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul în teologia răsăriteană și apuseană. Implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004, p. 362-363.

13 Willem A. Visser't Hooft, *art. cit.*, p. 113.

2. Ideologia neo-liberală și pericolul pervertirii conceptului referitor la „Drepturile Omului” în societatea actuală

Drepturile clasice ale omului, în forma lor originară, erau, de fapt, drepturi naturale¹⁴, văzute ca drepturi universale. Cu timpul, însă, drepturile omului au crescut, incluzând și „noile generații” de drepturi precum revendicări sociale, economice și colective, aparținând zonei politice și prea puțin zonei naturale, ajungându-se la creșterea unor „drepturi” reproductive, ecologice, drepturi ale copiilor, ale animalelor sau ale „minorităților sexuale”. Autoritatea individului în neo-liberalism dezvoltă și favorizează „privatizarea” stilului său de viață, astfel încât individul devine un construct artificial, din cauza faptului că el nu mai este sau nu mai are calitatea de persoană ca „imago Dei”. Individul nu este și nu poate fi considerat niciodată ca fiind persoană, ci cel mult o cifră sau un număr¹⁵. Drepturile omului trebuie să fie drepturile persoanei, aceasta fiind dovada acestora, căci, altminteri, ele își pierd sensul și conținutul, devenind ale „individului”, și oricând respectivele drepturi pot suferi deformări sau falsificări. A nega, a evita sau a neglija „imago Dei” înseamnă, de fapt, a spune că omul este asemenea unui mineral, o plantă sau un animal. A afirma omul fără „imago Dei” înseamnă a afirma obiectul și nu persoana, omul ca biologie și nu ca spirit. Pentru teologie există persoana pentru că există iubirea: numai iubirea e ființă, numai ea creează ființa. Absolutul teologic este iubirea, adică Crucea, și numai Crucea învinge neființa absolut al ființei¹⁶. Cel mai grăitor exemplu în acest sens sunt martirii, care și-au dat viața pentru Hristos¹⁷.

14 Ioan-Gheorghe ROTARU, „Religious liberty – a natural human right”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2015, pp.595-608.

15 Andrei DÎRLĂU, „Freudo-marxismul – noua utopie: Școala de la Frankfurt: demolarea prin subversiune. Metastazele postmoderne ale Marxismului cultural (Neo-marxismul)”, în Andrei DÎRLĂU / Irina BAZON (coord.), *Corectitudinea politică: o ideologie neo-marxistă*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2017, p. 166.

16 George REMETE, „Persoana”, în *Ființa și credința*, vol. II, București, Editura Paideia, 2015, p. 835.

17 Lucian D. COLDA, „Liturghia noetică și demnitatea umană între dinamica creației și sfințirea firii. Viziunea patristică și ethosul euharistic al Bisericii în postmodernitate”, în *The Missionary Ethos of the Church in post-modernity/Ethosul misionar al Bisericii în postmodernitate*, vol. 1, Proceedings of 14th International Symposium on Science, Theology and Arts (ISSTA 2015), Alba Iulia, 4-6 of May, 2015, Supplement of Altarul Reîntregirii Journal (Editori: Emil Jurcan / Alin Albu), Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2015, p. 499-525.

În anul 1948, la prima întâlnire a Consiliului Mondial al Bisericilor, desfășurată la Amsterdam (Olanda), s-a vorbit despre inegalitatea și disprețurarea socială a țărilor din Europa și America de Nord față de țările sărace din Asia și Africa. Aici, reprezentanții Consiliului au făcut referire la dreptul celor două continente, respectiv ca Africa și Asia să poată participa la dezvoltarea economică pentru a ieși din zona sărăciei, subliniind faptul că justiția a impus ca activitățile economice să fie subordonate scoapului social. În plus, Consiliul Mondial al Bisericilor a văzut în această cerere realizarea misiunii sale de la Dumnezeu. Conceptul modern sau occidental al drepturilor omului își are rădăcinile în tradiția creștină. De aceea, în cea de-a opta a Adunare, la Harare (Zimbabwe), în anul 1998, același Consiliu sublinia, în Declarația despre Drepturile Omului, faptul că creștinii sunt chemați să împărtășească misiunea lui Dumnezeu ca dreptate, pace și respect pentru toată creația și să caute pentru întreaga omenire o viață plină de belșug, pe care Dumnezeu o dorește tuturor oamenilor¹⁸. Pe aceeași lungime de undă a fost și mesajul Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I privind „Declarațiile Drepturilor Omului” de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care a reafirmat faptul că, într-adevăr, drepturile omului au avut, fără îndoială, rădăcini creștine, însă, totuși, s-au opus instituției ecleziastice. Complexă, adeseori tragică, modernitatea europeană s-a născut dintr-o dublă opoziție: aceea a „drepturilor” lui Dumnezeu împotriva (asupra) omului și aceea a „drepturilor” omului împotriva (asupra) lui Dumnezeu, acestea din urmă luând expresia unei adevărate insurecții împotriva Creatorului. Se produce, astfel, emanciparea domeniului politic și social. Cât despre cultură, ea privește religia de sus și este dispusă să o accepte ca pe o simplă anexă¹⁹. Astfel, fără să fim subiectivi și părtinitori, observăm faptul că există numeroase căi de manipulare patologică, agresivă și imperativă a „drepturilor omului”, prin care se încearcă uzurparea și transformarea falsificatoare a tradiției și conștiinței creștine.

Declarația Consiliului Mondial al Bisericilor privind drepturile omului începe făcând referire la credință, misiune și planul lui Dumnezeu

18 *** World Council of Churches, "A Statement on Human Rights", in *Together on the Way. Official Report of the Eighth Assembly of the World Council of Churches*, ed. Diane Kessler, Geneva: WCC Publications, 1999, p. 196. De asemenea, acest text este disponibil la <http://www.wcc-coe.org/wcc/assembly/hr-e.html> (accesat la 24.08.2018).

19 Olivier CLÉMENT, *op. cit.*, p. 135.

pentru întreaga omenire, îndreptându-se apoi înspre discuția cu referire la tema drepturilor omului ca expresie a Divinității, care susține astfel: „Preocuparea noastră pentru drepturile omului se bazează pe convingerea că Dumnezeu dorește o societate în care toți își pot exercita drepturile. Toate ființele umane sunt create după chipul lui Dumnezeu, egale și valoroase în fața Sa”²⁰. Această expresie a egalității fundamentale a tuturor ființelor umane este dată de Creatorul lumii și ea apare ca temelie a drepturilor omului. Acest aspect se regăsește și în Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii, din anul 1776, care subliniază faptul că toți oamenii sunt creați egali, fiind înzestrați de Dumnezeu cu drepturi inalienabile precum viața, libertatea și căutarea fericirii, iar pentru a asigura aceste drepturi, guvernele – ca formă de conducere – sunt instituite pentru oameni²¹.

Trebuie să specificăm faptul că, pe lângă drepturile omului, există drepturile civile, care sunt considerate ca fiind drepturi negative, respectiv dreptul minorităților religioase, etnice, rasiale sau sexuale. De fapt, aceasta este ceea ce numim astăzi arena luptei pentru identitate. În astfel de lupte, adversarul poate fi statul, Bisericele conservatoare sau grupurile sociale, care apără rasa albă sau culturile care sunt intolerante față de minorități. Rațiunea acestor drepturi constă în recunoașterea egalității fundamentale a tuturor oamenilor, a egalității tuturor în fața legii și a conștiinței umane că oamenii nu ar trebui uciși, torturați sau discriminați. Pe lângă drepturile civile există și drepturile politice, care sunt considerate ca fiind pozitive, acestea militând pentru dreptul de a participa la formarea voinței poporului și în deciziile politice și se opun dictaturilor și statelor nedemocratice și autoritare. În măsura în care statul modern acceptă faptul că puterea sa emană de la oameni, arată și dezvoltă dreptul tuturor cetățenilor săi de a participa la viața politică. Acesta este motivul pentru care guvernele autoritare care suspendă acest drept, în totalitate sau parțial, fac acest lucru în numele unei excepții, unei crize sau a unei tulburări critice. Spre deosebire de drepturile civile și politice, drepturile omului, ca drepturi sociale, solicită intervenția statului în sfera socio-economică, cum ar fi programele

20 *** World Council of Churches, "A Statement on Human Rights"..., p. 196.

21 Jung Mo SUNG, "Religion, Human Rights, and Neo-liberalism", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches..., p. 123-124.

sociale în ceea ce privește salariul minimum, alimentația, educația, sănătatea, locuințele sau politicile economice²².

Astăzi, totuși, trăim într-o perioadă istorică diferită sau, cel puțin, într-o perioadă de tranziție, iar fenomenul globalizării și neo-liberalismul au devenit noua raționalitate și cultură spirituală a lumii. Astfel, societatea trece ușor și fără prea mult zgomot de la epoca modern-umanistă la cea post-umanistă, respectiv postmodernă²³, fiind o mare provocare, în special pentru cei din domeniul drepturilor omului, care se află în sfera socială²⁴. În cele din urmă, trebuie să avem în vedere și faptul că anularea sau negarea drepturilor sociale prin neo-liberalism sau negarea drepturilor fundamentale ale tuturor ființelor umane nu se realizează în mod exclusiv prin negarea completă a sacralului, ci prin deplasarea acestuia de la viața umană la un sistem de piață liberă.

Neo-liberalismul, ca filosofie morală și socială, se clădește pe individualismul normativ. „Individul suveran” trebuie să aibă o nelimitată și nemăsurată libertate de alegere, iar lumea este tratată în termenii unor metafore de piață. În societatea neo-liberală, totul se vinde și totul se cumpără, iar indivizii sunt văzuți, fie „antreprenori”, fie deloc. Liberalismul, în general, respinge ideea că ar exista valori morale externe „individului”, iar în viziunea acestora ar fi doar opiniile, care pot fi exprimate în mod public și care, în cele din urmă, reușesc sau nu să favorizeze adevărul. Respingerea valorilor morale exterioare individului își găsește exprimarea, în chip paradoxal, în ideea drepturilor omului, și anume că toți oamenii, buni sau răi, au drepturi egale, binele sau răul fiind relativ subordonate, în viziunea neo-liberală, valorii supreme a libertății individuale²⁵.

În continuare, menționăm, pe scurt, doar două aspecte ale post-umanismului actual. Primul aspect se referă la întoarcerea sacralului în forma sa anti-umanistă. În termeni psihanalitici am putea spune că Dumnezeu, Care a fost reprimat de fenomenul secularismului, se întoarce sub o formă

22 *Ibidem*, p. 125.

23 În sensul acesta a se vedea și Lucian D. COLDA, „Tipuri de mentalități și «metanarațiunile» de legitimare ale acestora. Câteva reflecții asupra conceptelor de «psihologie socială» la Constantin Rădulescu-Motru și «rescriere a modernității» la Jean-François Lyotard”, în *Mehedinți – istorie și spiritualitate. 2013 – Anul omagial al Sfinților Împărați Constantin și Elena și Anul comemorativ Dumitru Stăniloae*, Simpozion Internațional 3-6 iunie 2013, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, 2013, p. 808-818.

24 Jung Mo SUNG, *art. cit.*, p. 126.

25 Andrei DÎRLĂU, *art. cit.*, p. 165.

de nevroză, cu afirmarea lui Dumnezeu împotriva omului. Acest lucru se observă, de exemplu, în formele cele mai conservatoare și fundamentaliste ale creștinismului, islamului și budismului, iar respectiva întoarcere a sacralului se opune tuturor formelor drepturilor omului, astfel încât, în fața lui Dumnezeu și a legii Sale, nu există drepturi ale omului²⁶.

Al doilea este un rezultat, posibil pe jumătate inconștient și nedorit, al criticii postmoderne a erorilor de creanțe excesive ale rațiunii moderne. Refuzând existența naturii, a esenței umane sau prin negarea posibilității de a le înțelege, chiar și sectoarele care se poziționează împotriva sistemului global actual, sfârșesc să submineze fundamentele noțiunii de drepturi ale omului. Critica religiilor universaliste, datorită monoteismului lor considerat a fi neapărat intolerant și a metafizicii de toate tipurile, sfârșește prin delegitimizarea unui criteriu care stă deasupra legilor sistemului. Astfel, luptele celor care acceptă premisele filozofiei postmoderne tind să se concentreze asupra luptei de identitate care este, în esență, lupta pentru integrarea în sistemul cultural și economic pe baza egalității²⁷.

În cadrul celei de-a X-a Adunări a Consiliului Mondial al Bisericilor, din anul 2013, care a avut loc la Busan (Coreea de Sud), s-a dezbătut și analizat, pe larg, angajamentul Bisericilor creștine față de drepturile omului. Ipoteza teologică subiacentă a preocupării active pentru cei care suferă este credința că toți oamenii creați de Dumnezeu constituie o unitate tainică, iar solidaritatea și compasiunea sunt virtuți pe care toți creștinii sunt chemați să le practice, indiferent de poziția socială sau bunurile materiale pe care le posedă, fiind semne ale uceniciei creștine²⁸.

Tot în acest sens menționăm viziunea Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I, care, în convorbirile pe care le-a avut cu teologul Olivier Clément, afirma faptul că societatea europeană actuală trebuie să țină cont de trei atitudini fundamentale: căința, după atâtea războaie, conflicte și persecuții, autolimitarea, respectiv împărțirea bunurilor personale cu cei din zonele sărace ale lumii și, nu în ultimul rând, respectul și spiritualizarea pământului. De asemenea, Patriarhul Bartolomeu I a atras atenția

26 Jung Mo SUNG, *art. cit.*, p. 127.

27 *Ibidem*.

28 *** World Council of Churches, "Statement on the Human Rights of Stateless People", in *Encountering the God of Life*, ed. Erlinda N. Senturias and Theodore A. Gill, Jr., Geneva: WCC Publications, 2014, p. 276.

asupra unui mare pericol, și anume că economia de astăzi funcționează fără a mai ține cont de om²⁹.

Observăm faptul că, în gândirea economică, scopul este eficacitatea economică, și din această cauză tendința este să-și subordoneze etica, făcând astfel ca aceasta să devină funcțională spiritului capitalist. Însă, potrivit viziunii sociale a Bisericii, omul trebuie să fie așezat în centrul economiei, deoarece conținutul etic este, de fapt, conținutul sensului. În cultura europeană, etica s-a subordonat progresiv economiei. Analizând retrospectiv, vedem faptul că, în trecut, diferitele secțiuni de activitate erau construite după un model piramidal, care permitea plasarea valorilor într-o ierarhizare precisă, iar etica era considerată ca fiind criteriul de bază al oricărei acțiuni umane și, totodată, și grila orientativă în planul opțiunilor economice³⁰.

În scrisoarea apostolică „Evanghelii Gaudium” (Bucuria Evangheliei), Papa Francisc oferă o cale diferită de discurs, care intenționează să rămână în câmpul teologic-religios și, în același timp, dorește să restaureze umanismul într-o perspectivă mai puțin modernă, în sensul a ceea ce filosoful argentinian Enrique Dussel³¹ numea „transmodernitate”³². În respectiva exhortație se reafirmă faptul că trebuie spus „nu” unei economii de excludere și inegalitate socială, o economie care omoară: „O cauză a acestei situații se găsește în relația noastră cu banii, devenind, astfel, robi

29 Olivier CLÉMENT, *op. cit.*, p. 144.

30 Teofil TIA, „*Homo economicus*” și criza sensului vieții, uz intern, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006, p. 13.

31 Menționăm faptul că, pe lângă acest filosof, care este fondatorul respectivei mișcări filosofice, apar alte câteva personalități: Ken Wilber, inventatorul teoriei integrale, Paul Gilroy, teoretician cultural și Ziauddin Sardar, savant islamic.

32 Transmodernismul este influențat de multe mișcări filosofice, precum ezoterismul din timpul Renașterii. Acesta idealizează personalități din Statele Unite de la jumătatea secolului al XIX-lea, în special pe Ralph Waldo Emerson. De asemenea, mișcarea transmodernistă este legată de diferite aspecte ale filosofiei marxiste, având o bază comună cu teologia disidenței eliberării romano-catolice. În transmodernism există un loc atât pentru tradiție, cât și pentru modernitate și caută ca o mișcare de re-vitalizare și modernizare a tradiției. El adoptă poziții ferme privind feminismul, îngrijirea sănătății, viața de familie, promovând emanciparea și drepturile femeilor. Deși mulți cercetători susțin faptul că transmodernitatea coexistă în acest moment cu postmodernismul, totuși, există o deosebire majoră între cele două concepte și anume: transmodernitatea are o tendință centripetă, de revenire la ideea de unitate, pe când postmodernismul are o tendință centrifugă, deconstructivă, respectiv o oarecare revoluție a individului în fața societății. Enrique D. DUSSEL, *The Invention of the Americas: Eclipse of "The Other", and the Myth of Modernity*, trans. Michael D. Barber, New York: Continuum, 1995, p. 137.

ai acestora. Actuala criză economică ne poate face să trecem cu vederea faptul că a provenit dintr-o criză umană profundă: negarea primatului persoanei umane! Am creat noi idoli”³³. Suveranul Pontif critică fetișizarea banilor în actualul proces de globalizare economică și afirmă că acesta a devenit un idol extrem de periculos. În acest sens, este vorba de un discurs teologic-religios, deoarece se ocupă de criticile zeilor falși pe care societatea le creează. Cu toate acestea, spre deosebire de discursurile teologice tradiționale, Papa Francisc nu compară idolul, dumnezeul fals, cu adevăratul Dumnezeu, probabil pentru că ar apărea o altă întrebare și anume: care este adevăratul Dumnezeu? Dovedirea Dumnezeului creștin ca adevăratul Dumnezeu care se opune idolatriei ar fi să se întoarcă la aroganța că creștinismul are monopol asupra lui Dumnezeu și să refuze realitatea pluralismului religios. Papa Francisc, în loc să-l pună pe Dumnezeu împotriva unui idol, încearcă să stabilească ființa umană împotriva idolului banului. În acest fel, acesta se întoarce, pe un alt drum la justificarea umanistă a drepturilor omului³⁴. Economia globală trebuie să ia în calcul principiile fundamentale ale doctrinei sociale a Bisericii și anume principiile de justiție socială în cadrul unui stat, dar și între state, opțiunea pentru săraci cărora trebuie să li se ofere cadrul și posibilitatea supraviețuirii într-o economie globală și, nu în ultimul rând, promovarea unor exigențe care să aducă un bine comun la nivel internațional.

Concluzii

Creștinismul din zilele noastre trebuie să se înarmeze cu o serie întreagă de „anticorpi” împotriva atacurilor și presiunilor venite din sfera societății neo-liberale, marxist-culturale și globalizate. De aceea, este absolut necesar să creăm și să dezvoltăm câțiva anticorpi, precum creativitatea și simpatia în relațiile umane din cadrul lumii actuale. Dincolo de responsabilitatea sau, uneori, iresponsabilitatea oamenilor politici, reprezentanților economici sau agenților sociali, religia creștină trebuie să nu uite nicio clipă faptul că are datoria morală de a declanșa o revoluție a sensibilității, a bunului simț și a unui stil de viață condus după învățăturile lăsate

33 FRANCESCO, *Evangelii Gaudium*, Rome: Libreria Editrice Vaticana, 2013, para. 55, disponibil la http://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (accesat la 23.08.2018).

34 Jung Mo SUNG, *art. cit.*, p. 133-134.

de Mântuitorul Hristos. Lumea de astăzi nu vrea sau nu își dă seama că dezvoltarea cu frenezie a consumului, cumpărarea sau vinderea unor produse sau exigențele productivității pe o piață liberă nu aduc identificarea unor soluții sau diminuarea problemelor, ci, dimpotrivă, de cele mai multe ori le amplifică și le extinde. Rezolvarea pe care ne-o oferă învățătura și spiritualitatea creștină este aceea conform căreia omul trebuie să fie readus în centrul atenției, iar dacă este reaşezat la locul său, cu siguranță se va regăsi comuniunea și echilibrul adevăratei vieți.

În neo-liberalism se pleacă de la premisa că, pe piață, vor avea succes și câștig de cauză cei mai „competitivi”, acest lucru având, de fapt, să se și întâmple. Cât timp persoana care este după chipul lui Dumnezeu este înlocuită de către individul antreprenorial, societatea va rămâne pentru multă vreme deformată și chinuită de suferință, nedreptate, inegalitate, sărăcie, deoarece omul nu poate fi afirmat și nu se împlinește ca persoană decât prin raportarea la Persoana Absolută. Această invazie ideologică, de altfel, foarte subtilă, se îndreaptă spre promovarea unei anarhii morale, dirijate perfid, care să submineze tradiția, specificitatea, identitatea, credința creștină și, în final, să se pună în defensivă și chiar să se relativizeze însăși „dogmatica” Crucii. Așadar, doctrina socială a Bisericii este „obligată” să contribuie la interpretarea economiei globale actuale, iar aceasta trebuie să se așeze pe trei principii fundamentale: demnitate, unitate și subsidiaritate umană. Altfel spus, ideologia neo-liberală și proliferarea imorală a drepturilor exclusive ale omului nu sunt altceva decât pseudo-expresii ale libertății de conștiință.

Bibliografie

- ✦ BARRET, David B. / KURIAN, George T. / JOHNSON, Todd M., eds., *World Christian Encyclopedia, A comparative survey of churches and religions in the modern world*, 2nd ed., New York: Oxford University Press, 2001.
- ✦ BLAKE, Eugene Carson, "Is It Still a Movement", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ CLÉMENT, Olivier, *Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate – Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I*, trad. Mihai Maci, Sibiu, Editura Deisis, 1997.

- ✦ COLDA, Lucian D., „Ecclesia misionis: Continuitatea și echilibrul dintre Întruparea în istorie (timp și spațiu) a Fiului lui Dumnezeu și Răscumpărarea săvârșită de Acesta o singură dată pentru totdeauna (eternitate) pentru toți”, în ΛΟΓΟΣ. Și Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi (Ioan 1, 14), nr. 1 / anul I: „Mărturisirea credinței în contextul secularizării radicale”, supliment al revistei „Altarul Reîntregirii”, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007.
- ✦ IDEM, „Liturgia noetică și demnitatea umană între dinamica creației și sfințirea firii. Viziunea patristică și ethosul euharistic al Bisericii în postmodernitate”, în *The Missionary Ethos of the Church in post-modernity / Ethosul misionar al Bisericii în postmodernitate*, vol. 1, Proceedings of 14th International Symposium on Science, Theology and Arts (ISSTA 2015), Alba Iulia, 4-6 of May, 2015, Supplement of *Altarul Reîntregirii Journal* (Editori: Emil Jurcan/ AlinAlbu), Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2015.
- ✦ IDEM, „Tipuri de mentalități și «metanarațiunile» de legitimare ale acestora. Câteva reflecții asupra conceptelor de «psihologie socială» la Constantin Rădulescu-Motru și «rescriere a modernității» la Jean-François Lyotard”, în *Mehedinți – istorie și spiritualitate. 2013 – Anul omagial al Sfinților Împărați Constantin și Elena și Anul comemorativ Dumitru Stăniloae*, Simpozion Internațional 3-6 iunie 2013, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, 2013.
- ✦ DÎRLĂU, Andrei, „Freudo-marxismul – noua utopie: Școala de la Frankfurt: demolarea prin subversiune. Metastazele postmoderne ale Marxismului cultural (Neo-marxismul)”, în Andrei DÎRLĂU / Irina BAZON (coord.), *Corectitudinea politică: o ideologie neo-marxistă*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2017.
- ✦ FRANCESCO, *Evangelii Gaudium*, Rome: Libreria Editrice Vaticana, 2013, para. 55, disponibil la http://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (accesat la 23.08.2018).
- ✦ HIMCINSCHI, Mihai, *Doctrina trinitară ca fundament misionar. Relația Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul în teologia răsăriteană și apuseană. Implicațiile doctrinare și spirituale ale acesteia*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
- ✦ HOOFT, Willem A. Visser't, „Mandate of the Ecumenical Movement”, in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ JOHNSON, Todd M. / CHUNG, Sun Young, „Tracking Global Christianity's Statistical Centre of Gravity, AD 33-AD 2100”, *International Review of Mission*, 93:369, April 2004.

- ✦ KOBIA, Samuel, "Ecumenism in the 21st Century", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ RAISER, Konrad, "The Way of Ecumenism, Gratitude and Commitment", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ REMETE, George, „Credința”, în *Ființa și credința*, București, Editura Paideia, 2016.
- ✦ IDEM, „Persoana”, în *Ființa și credința*, vol. II, București, Editura Paideia, 2015.
- ✦ IDEM, *Dogmatica Ortodoxă*, Ediția a V-a, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Religious liberty – a natural human right", în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu-Bogdan Ciucă, Nelu Burcea (coord.), Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2015.
- ✦ SUNG, Jung Mo, "Religion, Human Rights, and Neo-liberalism", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ TIA, Teofil, „*Homo economicus*” și criza sensului vieții, uz intern, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006.
- ✦ TVEIT, Olav Fykse, "Walking Together, Serving Justice and Peace", in *The Ecumenical Review*, Geneva: World Council of Churches, 70:1, March 2018, Oxford, John Wiley & Sons Ltd.
- ✦ *** World Council of Churches, "A Statement on Human Rights", in *Together on the Way. Official Report of the Eighth Assembly of the World Council of Churches*, ed. Diane Kessler, Geneva: WCC Publications, 1999.
- ✦ IDEM, "Statement on the Human Rights of Stateless People", in *Encountering the God of Life*, ed. Erlinda N. Senturias and Theodore A. Gill, Jr., Geneva: WCC Publications, 2014.